MODA TASARIMI SÜRECİNDE DOĞRUDAN (BİÇİMSEL) ANALOJİ YÖNTEMİNİN KULLANIMI VE ALTERNATİF ÖRNEKLER

S. Egemen NADASBAŞ[1]

Seher ÖNEMLİ[2]

ÖZ

Günümüz moda sektöründe, lüks moda markalarında bile sezon aralıklarının kısaldığı, yıl içerisinde satışa sunulan koleksiyon sayısının arttığı göz önünde bulundurulduğunda tasarımcıların yaratım sürecinde yaşadıkları baskı ve zamana karşı yarışta olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Moda tasarımcıları söz konusu baskı karşısında çeşitli çözüm yolları aramakta ve doğrudan biçimsel analojiyi çıkış yollarından biri olarak kullanmaktadırlar. Özelden genele benzetme yoluyla geçiş şeklindeki akıl yürütme olarak tanımlanan analojinin türlerinden biri olan doğrudan biçimsel analoji, mimarların ve tasarımcıların yaratım sürecinde sıklıkla kullandıkları yöntemlerden birisidir. Çalışmanın ilk kısmında analoji ve tasarım kavramları irdelenerek ikisi arasındaki iş birliğinden bahsedilecektir. İkinci aşamada ise şehir ögelerinin doğrudan biçimsel analoji yöntemi ile giysi tasarımında kullanılması kapsamında şehirde günlük yaşantıda karşılaşılan ögelerin ilham kaynağı olarak kullanılmasına yönelik çalışma örneklerine yer verilmiştir. Örnekler, Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü 2. sınıf öğrencilerinin 2018-2019 öğretim yılında gerçekleştirdiği çalışmalar arasından seçilmiş, öğrencilerin şehir genelinde fotoğrafladıkları somut ögeleri, doğrudan biçimsel analoji yöntemi ile giysi tasarımında nasıl yorumladıkları, ilham panosu ve bitmiş ürün görselleri ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biçimsel Analoji, Moda Tasarımı, İlham Kaynağı, Tasarım Süreci

[1] Dr. Öğr. Gör., Atılım Üniversitesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü, egemen.nadasbas(at)atilim.edu.tr

[2] Arş. Gör., Atılım Üniversitesi, Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü, seher.onemli(at)atilim.edu.tr

* NOT: Bu çalışma 02.12..2018 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Sanat, Tasarım, Moda Kongresi kapsamında sunulan "Şehir Ögelerinin Doğrudan (Biçimsel) Analoji Yöntemi İle Moda Tasarımında Kullanılması"

* NOT: Bu çalışma 02.12..2018 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Sanat, Tasarım, Moda Kongresi kapsamında sunulan "Şehir Ögelerinin Doğrudan (Biçimsel) Analoji Yöntemi İle Moda Tasarımında Kullanılması" başlıklı sunumdan yola çıkılarak hazırlanmıştır.

USE OF DIRECTIVE ANALYSIS METHOD AND ALTERNATIVE EXAMPLES IN THE FASHION DESIGN PROCESS

ABSTRACT

Nowadays fashion industry, even in luxury fashion brands, the season ranges are shortened, considering the increase in the number of collections presented during the year the fact that designers are in a race against time and pressure in the process of creation. Fashion designers are looking for a variety of solutions to the pressure in questions, and they directly use formal analogy as one of the ways out. Direct formal analogy, which is one of the types of analogy defined as reasoning through transition from private to general, is one of the methods frequently used by architects and designers in the creation processes. In the first part of the study, the concepts of analogy and design and the cooperation between the two will be discussed. In the second stage, examples of working for the use of the elements of daily life in the city as a source of inspiration have been included within the scope of the use of urban elements directly in casual clothing design with formal analogy method. The sample of designs were selected from Atılım University Fashion and Textile Design Department 2nd grade students works which were created in the 2018-2019 academic year. The examples were described by how students interpret the concrete elements that they photographed throughout the city with the direct (figural) analogy method in the design of apparel, with inspiration board and final product visuals.

Keywords: figural analogy, fashion design, inspiration, design process

Giriş

Her geçen gün çağdaş bilimin ışığında gelişen teknolojinin çağımız insanına sağladığı kolaylıklar ve imkânlar katlanarak artmaktadır. Makineleşme ve dijitalleşmenin insanın yetenek ve kabiliyetlerini birçok noktada aştığı ve birtakım beşeri yetilerin bu gelişimin zaman zaman gerisinde kaldığı söylenilebilir. Mevcut durumun faydaları azımsanamazken, dezavantajları da başka bir konuyu teşkil etmektedir. Günümüzde teknolojinin beraberinde getirdiği değişim rüzgârının faydaları yadsınamaz bir gerçek iken, bireyler ve doğal olarak da toplumlar üzerinde olumsuz etkilere de neden olduğu irdelenmesi gereken bir gerçekliktir. Hızlı değişimin tetiklediği sürekli tüketim, yeni olanın çabucak sıradan ve sıkıcı bir hal alması, en yeniyi en önce keşfetme-kullanma arzusu, mal ve hizmet üretimi yapısını kökten değiştirmiştir.

Çağa ayak uyduran her üretim endüstrisinde olduğu gibi moda endüstrisinde de yeni düzenin beklentilerini karşılayacak yeni stratejiler geliştirilmiş ve geliştirilmeye devam edilmektedir. Geçtiğimiz yüzyılda moda dünyasında rekabet giderek artmış, Zara, H&M, GAP, Primark gibi "doğru" stratejiler izleyen markalar sektörün başrol oyuncuları arasına girmişlerdir. Zara, H&M, GAP, Primark gibi hızlı moda markalarının başarıya ulaşmasındaki en önemli unsur şüphesizdir ki stratejilerini modanın esas öğesi olan hızlı değişim üzerine kurgulamış olmalarıdır. "Bu strateji, sezon bazlı geleneksel değişimden sıyrılarak, yeni mağazalar ve küçük koleksiyonlar ile müşterilere sürekli yeni ürünler sunma temeline dayanmaktadır" (Dal ve Gürpınar, 2010:31). Günümüzde geleneksel sezon yapısında değişikliğe gidenler sadece hızlı moda markaları değildir. Dünyanın önde gelen modaevleri de senede yalnızca iki koleksiyonla tatmin olmayan müşterilerinin taleplerine cevap verebilmek amacıyla piyasaya Resort, Pre-Fall gibi ara koleksiyonlar sunmaktadırlar. Ayrıca yılbaşı, sevgililer günü, cadılar bayramı gibi tüketimin ivmesini artırması hedeflenen özel günler için de ekstra kapsül koleksiyonlar satışa çıkarmaktadırlar.

Ayrıca bazı moda devleri hız konusunu bir adım daha ileriye götürerek "See Now, Buy Now" (Şimdi Gör, Şimdi Al) pazarlama stratejisine geçiş yapmışlardır. İlk olarak Tom Ford'un hayata geçirdiği bu stratejiyi günümüzde Tommy Hilfiger, Ralph Lauren ve Burberry gibi markalar da kullanmaktadır. "Müşterilerin ürünleri podyumda gördükten hemen sonra mağazalardan almasına olanak sağlayan sistemin olumlu sonuçları nedeni ile modada geleceğin pazarlama stratejisi olacağı düşünülmektedir" (Hoang, 2016 :1).

Yeni pazarlama stratejilerinin başarısı bahsedilen pazar yapısına ait tasarımcıların üzerinde büyük bir baskı oluşturmaktadır. Sektörün hızla dönen

çarkları için sürekli yeni ürünler geliştirmek zorunda kalan tasarımcıların üzerindeki baskıyı Soger ve Udel (2013: 14) "Tasarımcılar saksağan gibidir; sürekli kullanacakları ya da çalacakları bir şeyler ararlar! Moda, diğer yaratıcı sektörlere kıyasla inanılmayacak derecede hızlı değişir ve her sezon, tekerleği yeniden icat etmek üzere baskı hissedersiniz" sözleri ile çarpıcı bir şekilde dile getirmişlerdir.

"Mevcut yapıda tasarımcılar, yaratım süreçlerini destekleyecek farklı alanları keşfetmeye başlamışlardır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sanat ve tasarım alanlarını etkisi altına alan önemli sosyolojik devrimler yaşanmıştır. Genel kodlar karışmaya, kurallar yıkılmaya ve alışılmış değerler geçerliliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu büyük değişim ile birlikte disiplinler arası yaklaşımlar tüm dünyayı sarmıştır" (Şenel ve Karoğlu, 2017: 305).

Benzer yöntem ve teknikler farklı disiplinlerde kullanılmaya başlanmıştır. Fen bilimleri, mimarlık, makine mühendisliği, eğitim bilimleri, moda tasarımı gibi farklı disiplinlerde ortak olarak kullanılan analoji yöntemi de bunlardan birisidir.

Analoji ve Yaratıcı Düşünme

Türk Dil Kurumu analojiyi; benzeşim, andırma, örnekseme olarak tanımlamaktadır. Analoji kavram, ilke ve formüller arasındaki bazı yönlerin birbirine benzemesidir. Gordon (1961:26) farklı analoji türleri ile ilgili yaptığı çalışma sonucunda Synectics kavramını ortaya atmıştır. "Yunancada farklı ve ilgisiz birimleri bir araya getirmek anlamına gelen bu kelime ile adlandırılmış teoride problem belirleme ve çözme amacıyla farklı elemanlar bir araya getirme prensibine dayanmaktadır" (Boğa, 2013: 5). "Daha kesin bir dille analoji, bu kavram, ilke ve formüllerin benzer özellikleri arasında yapılan bir haritalamadır" (Glynn ve diğerleri, 1989: 45). Gentner'e (1998: 5) göre analoji, "daha fazla çıkarımı destekleyen farklı durumlar arasındaki kısmi benzerliklerdir". Fakat ortaya çıkan ya da çıkması beklenen benzerlikler hiç bir zaman için kesin değildir. Thouless (1953: 141) bu durumu "analojiler, hangi gerçekleri beklediğimizle ilgili değerli bir kılavuzdur, ancak ne keşfedeceğimize dair hiçbir zaman nihai kanıt değildir" şeklinde açıklamaktadır. "Birçok insan için yeni kavramlar öğrenirken o kavram ile ilgili eski yaşantılar, benzer ya da bağlantılı bilgiler sahibi olmak, öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu noktada analojiler iki temel gerekçe ile ortaya çıkmaktadır. Birincisi, yeni kavramlar ile eski yaşantılar-bilgiler arası bağlantılar kurmak, ikincisi anlaşılması güç, soyut kavramları analoji kullanarak somut hale getirmektir (Martin, 2003: 3). Analojiler bu özellikleri ile yaratıcılığı ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen, bireye farklı bakış açısı kazandıran, bilinmeze bilinen ile çözüm bulmaya yarayan bir yöntemdir.

Soylu (2004:11) yaratıcılığı, "mevcut bilgilerin arasındaki ilişkiden yararlanarak yeni bilgiler üretmek", Güleryüz (2001:23) ise "bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda öğrendiklerini birbiriyle ilişkilendirerek, karşılaştığı bir sorunu çözebilmesi; bu ilişkileri kullanarak ortaya yeni özgün bir düşünce ya da ürün koyabilmesi" olarak tanımlamaktadır. "Yaratıcılık bir düşünme biçimidir ve hayal gücü ile çok yakın ilişkisi vardır. Yaratıcılık, tüm duygusal ve zihinsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içinde vardır. Yaratıcı yeti insan yaşamının ve gelişiminin tüm yönlerinin temelini meydana getirmektedir" (Özden, 2005: 177). Seligmann (2007:2) yaratıcı düşünme becerisinin alt becerileri arasında analojik düşünmeyi ele almaktadır. Bu nedenle analojiye yönelik geliştirilen tanımlar, yaratıcı düşünme ile paralellik göstermektedir. Tasarlama eyleminin temelini, yaratıcılığın oluşturduğu düşünüldüğünde, tasarıma yönelik geliştirilen tanımlar ve sınıflandırmalarda da analojiye rastlamak mümkündür. Bu nedenle tasarımı analojiden ayrı düşünmek olası değildir.

Tasarım ve Analoji

Doğada var olan yapısal oluşumların özellikleri geçmişten günümüze insan yapımı nesneler için örnekler oluşturmuştur. İnsanoğlu farklı ihtiyaçlarını karşılamak için attığı her adımda doğanın kendisine gösterdiği yolu izlemiş, karşılaştığı problemlerin çözümünde doğadan destek almıştır. İnsanoğlunun doğal form ve strüktürleri gözlemlemesi ve öğrenmeye çalışması, barınma gereksinimini hissetmesi ile eş zamanlıdır. "Topluluklar halinde yaşamayı öğrenen insanoğlu, barınma gereksinimi ile birlikte doğadaki oluşumları gözlemlemiş, salt doğadan elde ettiği malzemeleri kullanmamış aynı zamanda bilinçli ya da bilinçsiz doğadaki yapılaşmaları gözlemleyerek ya da taklit ederek ilk bina yapma tekniklerini geliştirmeye başlamıştır" (Selçuk ve Sorguç, 2007: 452) (Resim 1-2). Öncelikli olarak mimaride kendini gösteren analoji, zaman içinde tasarlama eylemin olduğu diğer alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır.

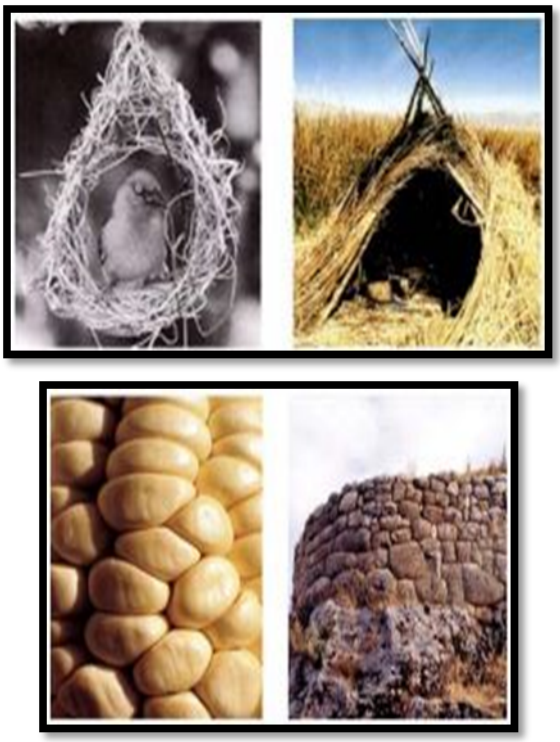

Resim 1: Mimaride doğrudan (biçimsel) analoji örnekleri (Arkitera, 2018)

Tasarımın günümüzdeki anlamının ortaya çıkışını incelemek için endüstrinin başlangıç noktasını mercek altına almak gerekecektir. Sanayi Devrimi ile birlikte artan arz ve talebi karşılamak için üretim bandı fikrinin ortaya çıkması ve el üretiminin yerini makineleşmenin alması sanat ve zanaatta değişiklikler yaratmış ve bu hızlı üretim fikri içinde sanata verilen önem azalmıştır. Seri üretimi imkânlı hale getiren üretim bandı fikrinin bir süre sonra tek tip ve niteliksiz ürünlerin sayısını artırdığı gözlemlenmiştir. Buna karşılık "William Morris ve John Ruskin gibi sanatçılar makinenin sanatı bozduğunu savunmuşlar, bu düşünceler ışığında makine üretiminin sanattan yoksun görünen formuna karşı durarak tasarım fikrinin gelişmesinde öncü rol oynamışlardır" (Dilmaç, 2015:1). Bu fikrin temelinde yatan sanat-tasarım birlikteliği düşüncesi bugünkü çağdaş tasarım kavramının oluşumuna zemin hazırlamıştır.

Tasarım, tasarım araştırmacıları tarafından; "belirli bir problemin çözümüne yönelik organizasyon ve karar verme süreci" (Turan, 2011:163), "olmayan bir şeyi düşünme yetisinin sonucu" (Akdemir, 2017:86), " karmaşıklığı düzenleme veya kaosun ortasında netlik bulmanın yolu" (Kolko, 2010:16), " bir fikri sanat, zanaat, teknoloji ve sistem yönünden ifade etmek veya o fikri somut olarak boyutlandırabilecek şekilde projelendirmek için yöntem ve disiplin gerektiren bir süreç" (Dereci Tok, 2017:77) olarak tanımlanmıştır. "Teknolojinin gelişmesi ile birlikte üretim bir problem olmaktan çıkmıştır. Özellikle 1970'lerde 80'lerde daha fazla üretmek ana tema haline gelmiştir. Üretilen ürünlerin kaç milyon ton, kaç milyon adet olduğu konuşulmaya başlanmıştır" (Texport, 2017:3). Günümüzde ise artık üretimde nicelik değil nitelik ön plana çıkmış, bu doğrultuda tasarım katma değeri yüksek ürün ve hizmetlerin hayata geçirilmesinde önemli rol oynamaya başlamışlardır. "Geleneksel anlamda lüks ürün gruplarına ait bir ayrıcalığı ifade eden estetik ve sanatsal bir olgu olarak kabul edilen tasarım, günümüzde artık lüks ürün piyasalarının dışında, ileri teknoloji ürünlerinden gıdaya kadar çok geniş alanlara yayılmış ve ürünleri farklılaştırarak rekabet etme konusunda stratejik bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır" (Türk Tasarım Danışma Konseyi, 2014:1). Şirketlerin tasarımı, farklılaşma ve rekabet avantajı sağlamada stratejik bir araç olarak kullanması, nitelikli tasarımcı ihtiyacının doğmasına neden olmuştur. "Tasarımcılar, günümüzde sadece yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesinde değil, aynı zamanda tasarladığı ürünün somut ve soyut yönlerini, etkilerini öngörebilen ve ona içinde bulunduğu zaman ve gelecek için senaryo oluşturabilen kişilerdir" (Yılmaz, 2014:10). Geçmişte tasarımcılar marka için çalışan elemanlar olarak görülürken, günümüzde marka yaratan değerler olarak görülmektedir. Bu nedenle tasarımcılara yönelik beklentiler değişen tüketim algısıyla beraber yükselmiştir. Üretimin hızını artırması gibi tüketimin de arttığı bu son yüzyılda üreticiden ve tüketimi besleyen tasarımcılardan da beklentiler artmıştır. Sektörde yaşanan hızlı değişimlerin meydana getirdiği taleplerin birikerek tasarımcılar üzerinde bir baskı oluşturması son yıllarda tüketim hızıyla doğru orantılı olarak artmaktadır. Hatta bu baskı tasarımcılarda ruhsal ve bedensel sorunlara neden olmakla beraber birçoğu sağlığını ya da işini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Raf Simons 2015'de dünyaca ünlü modaevi Dior'un yaratıcı direktörlüğü görevinden ayrılırken dile getirdiği "iki tanesi yüksek emek gerektiren Couture olmak üzere yılda altı koleksiyon hazırlamak çok yorucu bir iştir. Bir tasarımcının bu noktada dostluklarını, özel hayatını, atölyede birlikte çalıştığı insanları yıpratmadan devam etmesi neredeyse imkânsızdır." (Horyn, 2015:1) sözleri tasarımcıların içinde bulunduğu durumu özetlemektedir.

Başarılı bir tasarım için yaratım sürecinin, belirli bir emek ve duygusal çaba sonucunda neticelendiğini ifade edecek olursak, bu hız tutkusu içinde tasarımcıların

artık yaratıcı olmak adına gerekli bileşenleri bir araya getirmekte zorlandığını da söyleyebiliriz. Modanın süratli değişimi, onları hızlı olmaya, kendini tekrar etmeye ya da kopyalamaya itmektedir. Fakat bir üretim sürecinin tasarım çıktısı verebilmesi için, tasarımın en önemli bileşeni olan "özgün bir kimliğe sahip olma" şartını yerine getirmesi beklenir. Bir taslağın "tasarım" olarak adlandırılması da ancak yaratıcılık ve çeşitli disiplinlere ait birikimlerle bir noktada kesişmesiyle mümkün hale gelebilir. Yaratıcılık; ürünün kullanım yerini ve fonksiyonelliğini belirlediği gibi sanatsal öğeleri de kapsar. "Giysi tasarımında yaratıcılık, geniş ve özgür bir düşünce alanına, teknik ve sanatsal bilgi birikimine, beceriye, sınırlandırılamayan bir çalışma ortamına ve tasarım sürecine kendini adamayı gerektirir" (Göklüberk Özlü ve Sevinir, 2013:320). Bu nedenle tasarımcılar bu yorucu ve acımasız ortamda yeteneklerini sonuna kadar kullanmak, kopyalamaya ve tekrara düşmemek için yeni yöntem ve tekniklerden yararlanmak adına da ayrı bir çaba harcamaktadırlar. Farklı disiplinlerden birçok tasarımcının bu sorununa çözüm bulabilen yeni yöntemlerden birisi de doğrudan (biçimsel) analojidir. Doğrudan (Biçimsel) analoji, simgesel, bireysel ve kültürel analoji yöntemleri ile birlikte Gordon (1961: 73) tarafından geliştirilen analoji sınıflandırmasında yer almaktadır. "Diğer analoji türlerine göre daha somut ve görünenle ilgili olan doğrudan (biçimsel) analoji; bir alandaki gerçeklerin, sahip olunan bilgilerin veya üretilen teknolojilerin diğer alanlarda geliştirilecek olan fikirlerin temelini oluşturması şeklinde tanımlanmaktadır" (Kaplan Öztuna ve Ercan, 2011: 770). Ayrıca doğrudan analojiye yönelik; "problemi yeni çerçevede gözlemlemek" (Seligmann, 2007: 56) ve "gerçek problem koşullarının bir başka duruma aktarılması" (Açıkgöz, 2006 :45) ifadeleri de kullanılmıştır. Doğrudan (biçimsel) analoji temel bilimlerden, eğitime, mimarlıktan endüstri ürünleri tasarımına kadar geniş bir kullanım alanına sahiptir. Moda tasarımında da sıklıkla karşımıza çıkan doğrudan (biçimsel) analoji, tasarımcıların koleksiyonlarına çıkış noktası ararken başvurdukları yöntemlerden birisi olmuştur. Alexander McQueen 2010 ilkbahar-yaz koleksiyonunda farklı kelebeklerin görüntülerinden yararlanarak desen ve formlar geliştirmiş, doğrudan (biçimsel) analojinin giysi tasarımında uygulanmasına yönelik göz alıcı sonuçlar sunmuştur (Resim 2).

Resim 2: Alexander McQueen, SS/10 (Livestream, 2014)

Koleksiyon geliştirme sürecinde doğrudan (biçimsel) analoji yönteminden yararlanan bir başka tasarımcı da L'WrenScott'dır. 2013 sonbahar-kış koleksiyonunda Gustav Klimt'in tablolarını ele alan Scott, renk, desen, form ve malzeme kullanımını bu doğrultuda gerçekleştirmiştir.

Resim 3: L'WrenScott, FW/2013 (La Dolcie Vita, 2013)

İtalyan moda devi Dolce&Gabanna 2014 Sonbahar-Kış koleksiyonunu hayata geçirirken Palermo'da bulunan Monreal Katedrali'nin mozaiklerinden yararlanmıştır. Doğrudan (biçimsel) analojiye güzel bir örnek olan koleksiyon markanın İtalyan köklerine duyduğu saygıyı da göstermektedir. Mozaikleri yansıtan işlemeler, renkler, aksesuarlar, figürler koleksiyonun her bir parçasında yer almaktadır.

Resim 4: Dolce Gabbana, FW / 2014 (Diatribe, 2013)

Amaç ve Yöntem:

Tüketim kültürünün bir yansıması olan hızlı ve uçucu moda anlayışı, birçok sektörü etkisi altına aldığı gibi giyim sektörünü de etkilemiştir. Bu kültür, tüketicilere daha kısa zaman aralıklarında farklı ürünler sunan hızlı moda markalarının doğmasına neden olmuştur. Aynı zamanda dünyanın önde gelen lüks moda markalarında bile sezon aralıklarında kısalmalar meydana gelmiştir. Artık sonbahar-kış ve ilkbahar-yaz olmak üzere yılda iki koleksiyon sunmak, devamlı alışveriş halindeki tüketici için cazibesini kaybetmeye başlamıştır. Yeniliklerin hızla tüketildiği günümüz toplumunda yılda iki koleksiyon sunan bir markanın bir sonraki koleksiyonu için altı ay beklemek heyecan yaratmamaktadır. Bu nedenle tüketiciyi daima aktif tutacak cruse, pre-fall gibi ara sezon koleksiyonları ve bu koleksiyonların sunulduğu yeni moda etkinlikleri ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda mevcut moda sisteminin hızlı değişimine cevap verebilen, yaratıcılık konusunda sıkıntı çekmeyen, algı ve yorumlama gücü yüksek, özgün

tasarımlar geliştirebilen nitelikli tasarımcılar yetiştirmek önem arz etmektedir. Bu durum dahilinde moda tasarım eğitimi alan öğrencilerin özgün tasarımlar geliştirmelerine imkan sağlayacak yöntem ve tekniklerin öğrencilere kazandırılması bir gereklilik halini almıştır. Bu yöntemlerden birisi olan doğrudan (biçimsel) analoji, yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi tasarımcıların giysi yaratım sürecinde de kullandıkları yöntemlerdendir. Bu uygulama tekniklerinin moda tasarımı eğitimi sürecinde öğrencilere kazandırılması, profesyonel çalışma hayatlarında kendilerine hızla değişen sektörün beklentilerini karşılamada avantaj sağlayabilir. Bu bağlamda araştırmanın genel amacı, günlük yaşamda karşılaşılan ögelerin doğrudan (biçimsel) analoji yöntemi ile giysi tasarım sürecine aktarılması ve giysi tasarımında bir çıkış noktası olarak kullanılmasına dair örnekler sunarak, hızlı moda döngüsünün tasarımcılar üzerindeki etkilerine çözümler üretmektir.

Bu çalışmada, Atılım Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü ikinci sınıf öğrencilerine "Şehrin Halleri" ana başlığı altında " Şehrin; kırılganlığı, karmaşası, izleri ve gölgeleri" alt başlıkları verilerek Ankara il sınırları içerisinde alt başlıklarla ilgili fotoğraflar çekmeleri istenmiş, çekilen fotoğraflardan bir tanesi seçilmiştir. Öğrencilere doğrudan (biçimsel) analoji yöntemi ile tasarım geliştirme süreçleri anlatılarak, seçilen fotoğraflar ile uyumlu ve kendilerine tasarım sürecinde yol gösterecek hikaye panoları geliştirmeleri istenmiştir. Görsele ve hikaye panosuna bağlı kalınarak gerçekleştirilen model araştırmaları sonucunda karar verilen tasarımlar üretilerek fotoğraflanmıştır. Öğrenci çalışmaları arasından seçilen her bir alt başlığın işlendiği dört bitmiş ürünün görseli ve hikaye panoları, tasarım yaklaşımları anlatılarak sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın bu aşamasında, MTT 201 Moda Tasarımı I dersini alan 16 öğrencinin Şehrin Halleri teması altında doğrudan (biçimsel) analoji yöntemini kullanarak hazırladıkları hikaye panoları ve ürünler arasından örnek olarak seçilenler görseller ve bilgiler eşliğinde sunulmuştur.

1. Örnek Çalışma:

Öğrenci Adı-Soyadı: Zeynep Boz

Seçtiği Alt Tema: Şehrin Karmaşası

Fotoğrafın Çekildiği Yer: Cer Modern

Resim 5: Çekilen fotoğraf ve hazırlanan hikaye panosu

Tasarımda, taşıyıcı kolon etrafına yerleştirilen çeşitli geometrik formların bir araya gelmesi ile ortaya çıkan bir eserden yola çıkmıştır. Eser Ankara'nın önemli sanat mekanlarından Cer Modern'in girişinde yer almaktadır. Doğrudan analoji yöntemi ile tasarım geliştirmede ilham olarak kullanılan görsel incelendiğinde birbiri ardına dizilmiş geometrik şekillerin bulunduğu görülmektedir. Birbirinden farklı renk, şekil ve özelliklerdeki geometrik şekillerin bir araya gelmesi ile oluşan karmaşık yapı nedeniyle fotoğraf, temalar arasında verilen "şehrin karmaşası" başlığı altında ele alınmıştır. İlham alınan görselin özelliklerine sadık kalınarak hazırlanan hikaye panosunun genelinde de geometrik şekillerin bir araya gelmesinden oluşan bir karmaşa yaratılmaya dikkat edilmiştir.

Resim 6: Görselden yola çıkılarak hazırlanan tasarım çalışması

Cermodern'de bulunan, karmaşık geometrik formların bir araya getirilmesi ile oluşturulan eserden yola çıkılarak hazırlanan tasarımda, eserdeki geometrik

formların yapıları ve diziliş şekillerine sadık kalınmış ek olarak, eserin pürüzsüz ve sert yapısından da etkilenilerek, farklı renklerde suni deriler ile benzer etkiler sunulmaya çalışılmıştır.

2. Örnek Çalışma:

Öğrenci Adı-Soyadı: Meliha Cömert

Seçtiği Alt Tema: Şehrin Kırılganlığı

Fotoğrafın Çekildiği Yer: Sinpaş Altın Oran Sitesi

Resim 7 : Çekilen fotoğraf ve hazırlanan hikaye panosu

Bu örnekte, bir dış mekan merdivenleri ilham kaynağı olarak ele alınmıştır. Merdiven basamaklarının merkez noktasında yer alan dönüş hareketi ve basamakların üstüne düşen düzensiz kırılmış gölgeler hem model geliştirmede hem de kumaş seçiminde öğrenci açısından ilham kaynağı olmuştur. Aynı zamanda görselde yer alan ve ışığın farklı tonlarda yansıttığı renkler de tasarımda kullanılacak renk seçiminde etkili olmuştur.

Resim 8: Görselden yola çıkılarak hazırlanan tasarım çalışması

Gerçekleştirilen tasarım çalışmasında merdiven basamaklarının ve demir tırabzanların doğrusal yapısı modelin ceplerinde nervür kullanılarak yansıtılmıştır. Aynı zamanda modelde yine merdiven basamaklarından yola çıkılarak kolda basamak etkisi yaratan bir model uygulama gerçekleştirilmiştir. Detayda ekoseli kumaş kullanılarak basamaklar ve gölgelerin üst üste gelmesi ile oluşan kırılgan çizgiler vurgulanmıştır. Ek olarak ekoseli kumaş, siyah kumaş ile astarlanarak görselde yer alan gölgelerin etkisini yansıtmak amaçlanmıştır. Ayrıca görselin genelinde hâkim olan köşeli hatlar, kup yapıları ve ceplerin formlarının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır.

3. Örnek Çalışma:

Öğrenci Adı-Soyadı: Ayşen Eryıldırım

Seçtiği Alt Tema: Şehrin İzleri

Fotoğrafın Çekildiği Yer: ODTÜ Araba Mezarlığı

Resim 9: Çekilen fotoğraf ve hikaye panosu

Üçüncü çalışma örneğinde ODTÜ'de bulunan araba mezarlığındaki bir arabanın görselinden yola çıkılmıştır. Arabanın genel görüntüsünde yuvarlak formlar hakim olup, yüzeyinde paslanma sonucu katmanlar halinde soyulmalar görülmektedir. Bu nedenle hikaye panosu oluşturulurken aynı katmanları ve yuvarlak hatları yansıtacak görseller kullanılmıştır. Çalışma "şehrin izleri" alt teması ile işlenmiştir.

Resim 10: Görselden yola çıkılarak hazırlanan tasarım çalışması

Geliştirilen ve üretimi gerçekleştirilen tasarım incelendiğinde fotoğrafın genelinde hakim olan rengin ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı zamanda görselde yer alan otomobilin yuvarlak formlardaki yapısı giysi formunda ve detaylarında da korunmuştur. Otomobilin kaput kapağının şekli elbisenin ön ve arka robasında birebir kullanılmış, kol yan dikişinde dışa doğru kıvrılan yuvarlak parçalar ile görselin yansıtılması pekiştirilmiştir. Yine kol yan dikişinde kullanılan yarım daire şeklindeki dolgu parçaları otomobilin hatlarından hareketle tasarlanmıştır.

4. Örnek Çalışma:

Öğrenci Adı-Soyadı: Sueda Özgenci

Seçtiği Alt Tema: Şehrin Gölgeleri

Fotoğrafın Çekildiği Yer: Tunalı Hilmi Caddesi

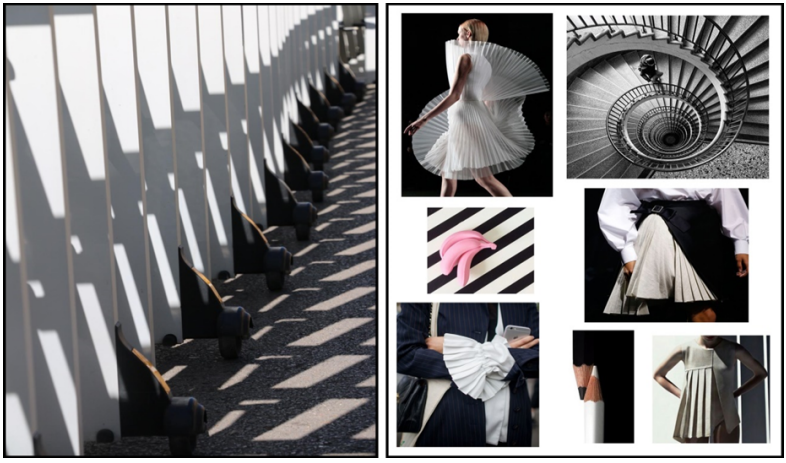

Resim 11: Çekilen fotoğraf ve hikaye panosu

Ankara'nın merkez caddelerinden biri olan Tunalı Hilmi'de çekilen fotoğrafta, polis barikatları ve barikatların asfalta yansıttığı gölgeler görülmektedir. Bir düzen halinde birbirinin içine geçen gölgeler ve barikat direklerinin bıraktığı etki hikaye panosuna da yansıtılmıştır. Aynı zamanda fotoğrafın geneline hakim olan siyah, beyaz, gölgelerin gri tonları ve çizgisel yapılar hikaye panosunda da yer almaktadır.

Resim 12: Görselden yola çıkılarak hazırlanan tasarım çalışması

Güvenlik barikatlarının ve gölgelerinin yer aldığı görselden yola çıkılarak hazırlanan tasarım çalışmasında siyah, beyaz ve gri renkler tercih edilmiştir. Aynı zamanda barikatların hem görünüş hem de anlamsal açıdan güçlü ve sert görüntüsü nedeni ile tasarım kalın tuşeli pamuklu kumaşlardan üretilmiştir. Fotoğraf geneline hakim olan çizgisel yapılar, tasarımda pililer ile verilmiştir. Fotoğrafta polis barikatlarının beyaz ağırlıklı bölümleri sol bölümde yer alırken sol tarafta daha koyu renklerin hakim olduğu görülmektedir. Bu noktadan yola çıkılarak tasarım çalışmasında modelin sol kolunda farklı renklerde iki kat pile kullanılmıştır.

SONUÇ

Tasarım sürecinde, görülenin biçimsel olarak taklit edilmesi yüzyıllardır kullanılan bir yöntemdir. Bu noktadan hareketle görüntülerin tasarım sürecinde birebir kullanılması tasarımın özgün ve başarılı olmasından ziyade kitch olmasına sebep olmaktadır. Lakin bu yaklaşım, doğrudan (biçimsel) analoji yönteminde ise görünenin biçiminden hareketle yeni ve farklı olana ulaşmak öncelikli amaçtır. Bu nedenle hedeflenen yöntem, tasarım elemanları olarak seçilen; form, renk, şiddet, düzen, boşluk-doluluk, denge, biçim ve doku olarak ürüne yansıtılabilmektir. Bu bağlamda doğrudan (biçimsel) analoji yönteminin doğru uygulanması tasarımcıların ve tasarım eğitimi alan bireylerin özgün ve katma değeri yüksek tasarımlar yaratmasına olanak sağlamaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmada moda tasarımı eğitimi alan öğrencilerin, gündelik yaşantılarında karşılaştıkları ögeleri, doğrudan (biçimsel) analoji yöntemi ile giysi tasarımında kullanma biçimlerini ve ortaya çıkan

sonuçları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda sürece ve bulgulara yönelik çalışma sonuçları şu şekilde sıralanabilir;

-Analojiye yönelik çalışmalar genellikle biçimsel (formsal) yapılar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu durum tasarım sürecinde olumlu sonuçlar ortaya çıkarmakla birlikte, diğer analoji yöntemlerinin tasarım sürecine dahil edilmesi daha kapsamlı, nitelikli ve özgün ürünlerin ortaya çıkmasına olanak sağlayacaktır.

-Moda tasarımı eğitiminde öğrencilerin koleksiyonlarının çıkış noktasını belirlemelerinde biçimsel analoji yöntemini kullanmalarına yönelik yönlendirmeler olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

- Tasarım çok yönlü ve karmaşık bir düşünme sistemini gerektirmektedir. Bu nedenle tasarım sürecinde hızlı ve kolay çözümler geliştirmek tasarımcıların başarılı olmaları için kilit rol oynamaktadır. Bu bağlamda doğrudan (biçimsel) analoji, tasarımcıların ve tasarım eğitimi alan öğrencilerin yaratım sürecinde harcayacakları düşünsel enerjiyi en aza indirgemekte, buna karşılık özgünlüklerinde olumsuz bir duruma neden olmamaktadır.

- Günümüz tüketim kültürü otomasyona dayalı tasarım sürecini de beraberinde getirmiştir. Mevcut yapı içerisinde doğrudan(biçimsel) analoji tasarımcıların kendisinden bekleneni karşılamasında önemli yöntemlerden bir tanesidir.

- Yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin doğrudan (biçimsel) analoji yöntemini kullanarak özgün ve hızlı tasarımlar gerçekleştirebildikleri saptanmıştır. Aynı zamanda öğrenciler jüri değerlendirmesi sonucunda başarılı bulunmuşlardır. Bu nedenle moda tasarımı eğitiminde analoji yöntemlerinin kullanılmasının başarıyı arttırdığı söylenebilmektedir.

- Tasarım görsel bir kimlik oluşturmak açısından önemli bir unsurdur. Bu doğrultuda tasarım kimliğinin doğru oluşturulması sürecinde sektör beklentilerini dikkate alacak şekilde hareket etmek başarı için kilit rol oynamaktadır. Doğrudan (biçimsel) analoji tasarım kimliği oluştururken sektörün hızla dönen çarkları arasında sıkışmayı engelleyen yöntemlerden bir tanesidir.

- Gündelik yaşamda karşımıza çıkan her bir objenin tasarım sürecinde çıkış noktası olma özelliği mevcuttur. Bu gerçeğin tasarım eğitimi alan öğrencilere kazandırılması, gündelik yaşantılarında karşılaştıkları her bir objeye farklı bir bakış açısı geliştirmelerine neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda öğrencilerin ilham kaynağı seçme aşamasında algılarının açık olmasına da imkân sağlayacaktır.

-Araştırmacılara göre yaratıcılık bireyin doğasında var olan bir yeti olmakla birlikte, zaman içerisinde geliştirilebilir bir özelliktir. Bu nedenle tasarım eğitiminde öğrencilere, yaratıcılıklarını geliştirecek yöntem ve tekniklerin aktarılması, katma değeri yüksek ürünlerin hayata geçmesinin yolunu açacaktır. Bu durum ülke ekonomisini ve vizyonunu ileriye taşıyacak nitelikli tasarımcıların yetişmesine destek olacaktır.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, K.Ü. (2006). Aktif Öğrenme. İzmir: Biliş Yayıncılık.

Akdemir, N. (2017). "Tasarım Kavramının Geniş Çerçevesi: Tasarım Odaklı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme". Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7(1), 85-92.

Arkitera, Biomimicry, 2018. http://v3.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=146&year=&aID=2677. Erişim Tarihi: 18.01.2018

Arslan, S. , Gönenç, S. ve Sorguç A. (2007). Mimarlık Tasarımı Paradigmasında Biomimesis'in Etkisi, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22(2), 451-459.

Boğa, M. (2013). "Tasarımda Doğal Analoji: Endüstri Ürünleri Tasarımı Öğrencilerinin Yaklaşımı Üzerine Bir Çalışma". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Dal, V. ve G. (2010). "Muazzez. Hazır Giyim Sektöründe Hızlı Moda Kavramı ve Bir Model Önerisi" İstanbul: Mürettebat Reklamcılık.

Dereci Tok, V. (2013) "Giysi Tasarımı Alanında Moda Eğilim Öngörülerini Anlamak Üzerine". Akademik Bakış Dergisi, 59(1), 73-89.

Dilmaç, O. (2015). "Tasarım Eğitimi Tarihi ve William Morris".İdil Dergisi, 4 (16),1-16.

Gentner, D., W. Bechtel & G. Graham(1998). A Companion To Cognitive Science, Oxford: Blackwell.

Glynn, S.M.,Britton, B.K., Semrud-Clikeman, M., ve Muth, K.D. (1998). Analogical Reasoningand Problem Solving in Text Boks. Handbook of Creativity: Assessment, Theory and Research. New York: Plenum.

Göklüberk Özlü, P. ve Dengin S. (2013). "Özgün Giysi Tasarımları ve Tasarımcı Yaklaşımları". I. Ulusal Sanat Tasarım Sempozyumu Kitapçığı, 319-328.

Güleryüz, H. (2011). Eğitim programlarının dili ve yaratıcı öğrenme. Pegem Yayıncılık, Ankara.

Hoang, L. (2016) "How Burberry Is Operationalising 'SeeNow, Buy Now'". https://www.businessoffashion.com/articles/intelligence/how-burberry-is-operationalising-see-now-buy-now, Erişim Tarihi: 5.12.2018.

Horyn, C. (2015). "Why Raf Simons Is Leaving Christian Dior?" https://www.thecut.com/2015/10/raf-simons-leaving-christian-dior.html, Erişim Tarihi: 5.12.2018.

Kalimnioud, D. (2013). "Dolce's Byzantine Gabbana", http://diatribe-column.blogspot.com/2013/07, Erişim Tarihi: 20.01.2019.

Kaplan, Ö., Serhat, A. ve E. (2011). "Yaratıcı Düşünme Tekniklerinden Sinektik Uygulamasına Örnek Bir Araştırma: Çocuğun Gözünde Yaratıcılık", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8(2), 766-793.

Kolko, J. (2010). Abductive Thinking And Sense Making: The Drivers Of Design Synthesis. Design Issues, 26(1), 15-28.

La Dolcie Vita. (17 Ekim 2013) http://www.dulciedulcie.com/2013/10/art-as-fashion-lwren-scott-aquilano.html, Erişim Tarihi: 21.01.2019.

Livestream, (2003). https://www.livemaster.ru/topic/828505-moda-vdohnovlennaya-nasekomymi, 2018. Erişim Tarihi: 18.01.2019

Martin, Michael A. (2003). " It's like... you know ": The Use of Analogiesand Heuristics in Teaching Introductory Statistical Methods", Journal of Statistics Education, 11 (2).

Özden, Y. (2005). Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Seligmann,E.R. (2007). "Reaching Students Through Synectics: A Creative Solution", Doktora tezi, University of Northern Colorado.

Sorger, R. ve Udale J. (2007). Moda Tasarımının Temelleri. İstanbul: Bilnet Matbaacılık.

Soylu, H. (2014). Fen öğretiminde yeni yaklaşımlar: Keşif yoluyla öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Şenel, E.,Karoğlu, H. (2017). "Postmodern Dönemde Estetik ve Tüketim Kavramları Açısından Sanat ve Moda Etkileşimi". Ulakbilge, 5 (10), 303-329.

Texport Röportaj: Nihat Zeybekçi, 2017. http://www.ithib.org.tr/files/downloads/texport/texport_17.pdf. Erişim Tarihi: 05.01.2019.

Thouless, R.H. (1953). "Straight and Crooked Thinking", London, Pan.

Turan, B. O. (2011). "21. Yüzyıl Tasarım Ortamında Süreç, Biçim ve Temsil İlişkisi", Megaron, 6 (3). 162-170.

Türk Tasarım Danışma Konseyi. Tasarım Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2014-2016. http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/dosyalar/Tasarim.pdf. Erişim Tarihi: 15.01.2019

Yılmaz, P. (2014). "Günümüz Tekstil Ve Moda Tasarımında Tasarım, Tasarımcı Ve Tüketici Açısından Tasarım Kültürü". Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.